

POSTANOWIENIE

Dnia 11 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa R. Z.

przeciwko J. W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 11 stycznia 2017 r.,

zażalenia powoda

na wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 13 maja 2016 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 października 2015 r., Sąd Okręgowy w B. zasądził od pozwanego J. W. na rzecz powoda R. Z. kwotę 91.824,60 zł z ustawowymi odsetkami, tytułem wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez powoda w ramach łączącej strony umowy podwykonawczej.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że strony łączyło kilka umów podwykonawczych, w tym umowa z dnia 29 czerwca 2012 r., które powód wykonał w całości i należycie i wystąpił do pozwanego o zapłatę wynagrodzenia. Pozwany zgłosił zarzut potrącenia kwoty 1 188 864 zł należnej mu, jak twierdził, z tytułu kary

umownej za 172 dni opóźnienia w wykonaniu przez powoda robót uzgodnionych w umowie z dnia 29 czerwca 2012 r. Powód zarzucił, że potrącenie jest nieskuteczne, bowiem wierzytelność pozwanego z tytułu kary umownej nie istnieje, gdyż przyczyną nie wykonania w terminie umowy z dnia 29 czerwca 2012 r. były okoliczności od niego niezależne, a zawinione przez pozwanego.

Postanowieniem z dnia 24 listopada 2014 r. postępowanie w sprawie niniejszej zostało zawieszone na podstawie art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. do czasu prawomocnego zakończenia sprawy I C (...) toczącej się przed Sądem Okręgowym w S. z powództwa R. Z. przeciwko J. W. oraz przeciwko inwestorowi: Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. (...) w S. o zasądzenie solidarnie od pozwanych wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez powoda na podstawie umowy z dnia 29 czerwca 2012 r., w której pozwany J. W. także zgłosił zarzut potrącenia tej samej wierzytelności co w sprawie niniejszej z tytułu kary umownej za opóźnienie w wykonaniu tej umowy a powód również zarzucił nieistnienie wierzytelności pozwanego zgłoszonej do potrącenia z uwagi na to, że opóźnienie w wykonaniu robót nastąpiło z winy pozwanego.

W sprawie I C (...) Sąd Okręgowy w S. wyrokiem z dnia 25 lipca 2014 r. zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 126 653, 30 zł z ustawowymi odsetkami. Uznał za bezzasadny zarzut potrącenia zgłoszony przez pozwanego J. W. Stwierdził, że przyjęta w umowie kara umowna nie miała charakteru gwarancyjnego, lecz mogła być naliczana po zaistnieniu przyczyn, za które powód ponosi odpowiedzialność, a takich przyczyn nie było. Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 maja 2015 r. w sprawie sygn. akt I ACa (...) oddalił apelację pozwanego J. W. dzielając stanowisko Sądu pierwszej instancji, iż brak jakichkolwiek podstaw do obciążenia powoda karą umowną za niedotrzymanie terminu wykonania umowy z dnia 29 czerwca 2012 r., gdyż nie ponosi on za to odpowiedzialności. W konsekwencji oświadczenie J. W. o potrąceniu wierzytelności z tytułu kary umownej z wierzytelnością powoda dochodzoną w sprawie nie było skuteczne i nie doprowadziło do umorzenia wierzytelności.

W obecnie rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy uznał, że wyrok wydany w sprawie I C (...) ma charakter prejudycjalny w zakresie rozstrzygnięcia kwestii

zarzutu potrącenia wierzytelności pozwanego z tytułu kary umownej i zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. wiąże Sąd w niniejszej sprawie, stanowiąc w niej element podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Z uwagi na brak tożsamości podmiotowej postępowanie w obecnej sprawie mogło się toczyć, jednakże co do kwestii mającej charakter prejudycjalny rozstrzygniętej już w prawomocnym wyroku w sprawie I C (...), zarówno postępowanie dowodowe jak i dokonywanie samodzielnych ustaleń faktycznych jak i ocen prawnych przez Sądy jest bezprzedmiotowe ze względu na normę wynikającą z art. 365 § 1 k.p.c. przewidującą związanie sądów stanowiskiem wyrażonym w prawomocnym wyroku.

W wyniku apelacji pozwanego Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 13 maja 2016 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania, pozostawiając mu także rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w sprawie doszło do nierozpoznania przez Sąd pierwszej instancji istoty sprawy. Było to konsekwencją błędnego przyjęcia przez ten Sąd, że jest on związany w niniejszej sprawie stanowiskiem wyrażonym w prawomocnym wyroku Sądu w sprawie I C (...) co do bezzasadności zarzutu potrącenia wierzytelności pozwanego z tytułu kary umownej, co doprowadziło do zaniechania samodzielnego zbadania przez Sąd Okręgowy zarzutu potrącenia zgłoszonego przez pozwanego i w konsekwencji nierozpoznania istoty sprawy.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że moc wiążąca wyroku, o której mowa w art. 365 § 1 k.p.c. dotyczy tylko związania sentencją wyroku a nie uzasadnieniem czy przesłankami faktycznymi i prawnymi przyjętymi za podstawę wyroku. Nieuwzględnienie przez sąd zarzutu potrącenia nie stoi na przeszkodzie w późniejszym dochodzeniu pozwem roszczenia objętego tym zarzutem, a zatem nieuwzględnienie zarzutu potrącenia nie wywołuje stanu powagi rzeczy osądzonej, co sprawia, zdaniem Sądu Apelacyjnego, że orzeczenie w tym samym zakresie nie posiada też mocy wiążącej.

Uznając zatem, że Sąd pierwszej instancji w wyniku błędnego przyjęcia mocy wiążącej stanowiska Sądów zajętego w sprawie I C (...) w kwestii zarzutu potrącenia, nie rozpoznał tego zarzutu zgłoszonego w niniejszej sprawie, co

spowodowało nierozpoznanie istoty sprawy, Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

W zażaleniu na powyższy wyrok powód zarzucił naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 365 § 1 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie wskutek błędnego uznania, że Sąd I instancji dopuścił się nierozpoznania istoty sprawy w wyniku bezpodstawnego przyjęcia związania stanowiskiem wyrażonym w prawomocnym wyroku Sądu Okręgowego w S., sygn. akt I C (...) i braku samodzielnego zbadania zarzutu potrącenia.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W literaturze i orzecznictwie zgodnie przyjmuje się, że celem przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenia na kasatoryjny wyrok sądu drugiej instancji jest poddanie kontroli Sądu Najwyższego prawidłowości uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji jedynie z punktu widzenia wskazanych przez sąd drugiej instancji, jako podstawa wyroku uchyłającego, przesłanek przewidzianych w art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Jeżeli zatem wskazaną przez sąd odwoławczy przyczyną uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji było nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy, a więc jedna z przyczyn określonych w art. 386 § 4 k.p.c., zakresem kognicji Sądu Najwyższego objęte jest wyłącznie ustalenie i ocena, czy rzeczywiście przyczyna ta wystąpiła w sprawie. Postępowanie wywołane zażaleniem przewidzianym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. znacząco różni się od postępowania kasacyjnego i zawężona kognicja Sądu Najwyższego w tym postępowaniu obejmuje jedynie ustalenie, czy wskazana przez sąd drugiej instancji przyczyna uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania, rzeczywiście wystąpiła. Tak określony zakres kognicji Sądu Najwyższego nie obejmuje – w razie uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji z powodu nierozpoznania istoty sprawy - nie tylko oceny materialnoprawnej roszczeń i merytorycznego badania stanowiska sądu drugiej instancji zajętego w tej kwestii, lecz także oceny zastosowania przez ten sąd

przepisów prawa procesowego innych niż art. 386 § 4 k.p.c. (porównaj między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2013 r. I CZ 7/13 i z dnia 4 września 2014 r. II CZ 41/14, nie publ.).

Z tych przyczyn nie może być przedmiotem oceny Sądu Najwyższego zgłoszony w zażaleniu zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 365 § 1 k.p.c., gdyż badanie tej kwestii nie mieści się w zakresie kognicji Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie na kasatoryjny wyrok Sądu drugiej instancji wydany na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. Takiej oceny mógłby dokonać Sąd Najwyższy jedynie w postępowaniu kasacyjnym.

Pozostaje zatem zbadanie, czy rzeczywiście Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

W orzecznictwie przyjmuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi między innymi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji zaniechał merytorycznego zbadania zarzutów pozwanego przeciwstawionych zgłoszonemu roszczeniu, w tym także zarzutu potrącenia, a więc uchylił się od merytorycznej oceny zgłoszonego zarzutu potrącenia, uznając, że nie może on być merytorycznie rozpoznany z określonych przyczyn, np. nie zgłoszenia go w sposób skuteczny, zgłoszenia go po terminie lub jego niedopuszczalności (porównaj między postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2014 r. II CZ 41/14, z dnia 14 marca 2013 r. I CZ 7/13 i z dnia 8 listopada 2013 r., I CZ 87/13, nie publ.).

Oceny zatem wymaga, czy Sąd pierwszej instancji rozpoznał merytorycznie zgłoszony w sprawie zarzut potrącenia. Na tak postawione pytanie należy odpowiedzieć twierdząco. Sąd Okręgowy bowiem uznał ten zarzut za merytorycznie nieuzasadniony, a zatem ocenił jego materialnoprawną zasadność. Oceny tej dokonał przyjmując za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia ustalenia faktyczne dokonane przez Sądy w prawomocnie zakończonych sprawach I C (...) Sądu Okręgowego w S. i z tych samych przyczyn, jakie przyjęły te Sądy, uznał zarzut potrącenia za nieuzasadniony, a więc z powodu nieponoszenia przez powoda odpowiedzialności za uchybienie terminowi wykonania robót objętych umową i braku wobec tego podstaw materialnoprawnych do obciążenia go tymi karami.

Okoliczność, że Sąd pierwszej instancji dokonał ustaleń faktycznych w przedmiocie kar umownych i merytorycznej oceny zarzutu potrącenia wyłącznie na podstawie prawomocnego wyroku innego sądu, którym uznał się związany, nie oznacza nie rozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., a mogło jedynie doprowadzić Sąd drugiej instancji do oceny, że doszło do naruszenia art. 365 § 1 k.p.c., jeżeli Sąd ten miał inny pogląd prawny niż Sąd pierwszej instancji w kwestii wykładni i stosowania art. 365 § 1 k.p.c. To jednak nie mogło stanowić określonej w art. 386 § 4 k.p.c. podstawy wydania wyroku kasatoryjnego z powodu nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji.

Biorąc wszystko to pod uwagę Sąd Najwyższy stwierdził, że nie zachodziła wskazana przez Sąd Apelacyjnych podstawa uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, co skutkowało uchyleniem zaskarżonego wyroku na podstawie art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 k.p.c.

aj

r.g.